

Перша київська ТЕЛЕФОННА СТАНЦІЯ

Київ - 1886

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих міста Києва
Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування

Перша київська телефонна станція

Бібліографічний список

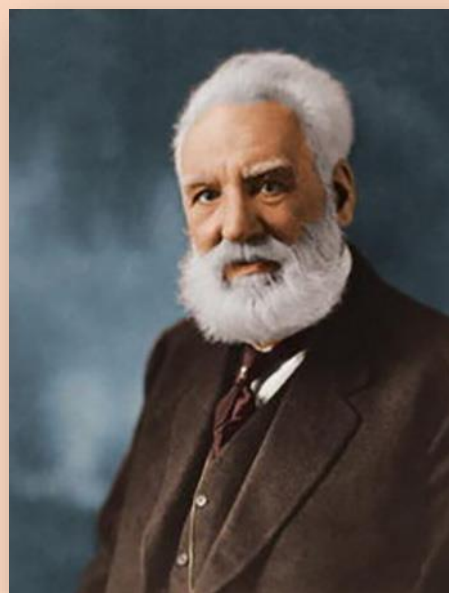
Київ - 2026

На початку 1880-х років Російська імперія усвідомила, що без «швидкого зв'язку» розвиток економіки неможливий. Проте держава не поспішала вкладати власні кошти в експериментальну технологію. Рішення про дозвіл на будівництво телефонних мереж було прийняте на рівні Комітету Міністрів та затверджене особисто імператором Олександром III у вересні 1881 року.

Головне управління пошт і телеграфів розробило «Основні умови влаштування та утримання міських телефонних сполучень», згідно з якими будівництво віддавалося в приватні руки на правах 20-річної концесії.

Офіційне оголошення про початок робіт у Києві опубліковане в газеті «Киевлянин» та в офіційних «Відомостях Київського міського управління». Київська влада довго вагалася, чи не «захарастять» дроти небо над містом, але прогрес переміг.

Винахід першого телефона приписують американському вченому шведського походження Олександру Грехему Беллу. Під час дослідів у власній лабораторії він вперше почув голос свого помічника Томаса Ватсона через апарат. Проте його досягненням передували експерименти німецького фізика Філіпа Рейса й італійського вченого Антоніо Меуччі. Врешті-решт 1876 року саме Белл був визнаний першим винахідником телефона, і його патент став найдорожчим в історії.

Олександр Грехем Белл

Конкурс на будівництво виграла Міжнародна компанія телефонів Белла (Bell Telephone Company), штаб-квартира якої знаходилася в Нью-Йорку. Основним інвестором була корпорація Олександра Грехема Белла через свій європейський філіал. Жоден київський меценат на початковому етапі не вкладав гроші в станцію – вони виступали лише як дорогі клієнти (абоненти).

У квітні 1886 року відкрили першу телефонну станцію на Хрещатику, 24/26, запрацювало близько 70 домашніх і 30 корпоративних номерів. Будівництво телефонної станції було вельми дорогим, тому перші власники телефонів платили щомісяця по 120 карбованців за користування апаратами. Першим щасливим власником персонального квартирної телефона в Києві, а зараз в Україні та всій Російській імперії, став столичний інженер Олександр Бородін, який жив на вулиці Терещенківській, 17.

Для розміщення обладнання було обрано другий поверх будівлі Київської поштової контори. Це був стратегічний центр міста. На даху будівлі спорудили величезну залізну вежу (так званого «павука»), до якої сходилися всі дроти.

Після відкриття станції вирішили брати на роботу жінок, бо вважалося, що жіночий голос діє на роздратованих абонентів заспокійливо. Професія «телефонна баришня» миттєво стала найпрестижнішою та найскладнішою в місті. Вимоги до претенденток були, як до зірок сцени. І навіть суворіші: зріст – 170 см, вік – від 18 до 30 років, приваблива зовнішність, диплом гімназії, бездоганні культура мови й дикція, дисциплінованість, максимальна ввічливість. Також від претенденток вимагали підписання угоди про нерозголошення таємниць змісту розмов, які телефоністки мимоволі слухали.

Робота була виснажливою. Зміна тривала 10-12 годин.

Працівниці телефонних комутаторів повинні були з'єднувати абонентів між собою, слідкувати за хронометражем розмови та за якістю звуку і своєчасно вмикати й вимикати зв'язок. Дівчатам заборонялося розмовляти між собою, виходити заміж (вважалося, що родина відволікатиме від роботи) та вступати в довгі дискусії з абонентами. За зміну одна «панночка» могла здійснити до 600 з'єднань. Нагородою була висока зарплатня – близько 30 рублів на місяць, що дозволяло самостійно орендувати житло в центрі Києва.

Проте виникла проблема з нічними змінами. У ті часи робота жінки вночі вважалася «непристойною». Адміністрації довелося створювати спеціальні умови безпеки для нічних чергових «барішень». Станція на Хрещатику охоронялася цілодобово, а дівчат, які закінчували зміну пізно ввечері, часто супроводжували додому або забезпечували їм безпечний переїзд екіпажем.

Перша телефонна мережа Києва зовсім не була схожа на сучасну. Це був хаос із дротів, який викликав у городян і захоплення, і жах. Оскільки прокласти кабелі під землею було надто дорого, компанія Белла використовувала повітряні лінії. На дахах будинків від Хрещатика до Подолу встановлювали величезні металеві стійки – «павуки». Найбільший такий «павук» височів над будівлею станції (Хрещатик, 24/26). Від нього в різні боки розходилися сотні оголених залізних дротів.

Стрімке накопичення обладнання викликало і проблеми. Залізні дроти мали великий опір, а ізоляція була недосконалою. У дощову погоду або під час сильного вітру кияни часто чули в трубках не співрозмовника, а тріск, гудіння або навіть переговори сусідніх ліній. Щоб викликати станцію, абонент мав щосили крутити ручку індуктора на дерев'яному ящику телефона, створюючи електричний сигнал, який запалював лампочку або скидав клапан на комутаторі у «панночки».

До появи телефона дахи київських будинків були порожніми. Але після 1886 року панорама Хрещатика та прилеглих вулиць змінилася до невпізнання.

Оскільки кожен абонент мав бути з'єднаний зі станцією окремим дротом, над вулицями почали з'являтися справжні «хмари» з металу. Компанія Белла не мала права ставити стовпи посеред тротуарів (це заважало екіпажам і пішоходам), тому вони пішли вгору.

На дахах готелів «Європейський», «Гранд-Отель» та житлових будинків заможних киян встановлювали дерев'яні та металеві стійки, схожі на величезні гребінці. У вітряну або сніжну погоду ці конструкції створювали специфічний гул, який став новим «голосом» міста. Кияни жартували, що тепер у місті з'явився «залізний ліс», де замість листя – порцелянові ізолятори.

Телефонний номер 1 у 1889 році отримала кондитерська «Семадені», вона ж кав'ярня і ресторан на Хрещатику, 15. Це було настільки широковідоме місце, що його називали «другою Думою». Розташовувався заклад напроти Миської Думи, а чиновники установи зазвичай проводили багато часу за столиками кондитерської, тому нерідко обговорювали там і робочі справи, і фінансові операції. Телефон став популярним приладом для замовлень, резервації місць та зв'язку з клієнтами. Серед інших першими власниками телефонів у Києві були: Лазар Бродський – цукрозаводчик і меценат та Нікола Терещенко – відомий філантроп і підприємець.

У 1892-му в Києві нараховувалося вже 409 абонентів та 479 телефонних апаратів, а станція мала 9 комутаторів, які обслуговувало 37 працівників. На кожен комунікатор відводилося до 200 з'єднань за добу. 1893 року спорудили ще одну станцію на Подолі, що мала 300 номерів. Трохи згодом у Києві відкрили 5 «говорильних» пунктів, де за 25 копійок можна було придбати

трихвилинну розмову з будь-яким абонентом. З 1895 року тариф знизили до 15 копійок.

Зі зростанням кількості абонентів – збільшувалася протяжність телефонних кабелів. Перші телефонні дроти кінця XIX – початку XX ст. розміщували на стовпах висотою 10–15 м, вони тягнулись від дахів до квартир. Київ опинився в щільному павутинні. Часто телефонні дроти перетиналися з трамвайними, що провокувало аварії, замикання, зупинки транспорту й навіть пожежі. Тому на початку XX ст. в місті почали прокладати телефонні кабелі під землею.

У 1914 році в Києві встановили перші вісім вуличних телефонних будок. Вони стали справжнім символом престижу та розкоші, адже їхні інтер'єри прикрашали люстри, а стіни були обклеєні повстяними шпалерами. Вартість телефонного дзвінка тоді становила 15 копійок за три хвилини.

Київ став одним із перших міст імперії, де телефон став реальністю. Незважаючи на відсутність державних дотацій та іноземне походження технології, саме приватна ініціатива компанії Белла та прогресивність київських підприємців зробили Хрещатик центром технологічної революції 1886 року. Станція на Хрещатику 24/26 назавжди змінила ритм життя старого Києва.

Література

1. Відкриття першої телефонної станції в Києві [Електронний ресурс] // Lektsii.org : сайт. – Режим доступу : <https://lektsii.org/14-9624.html>. – Дата звернення : 14.04.2026. – Назва з екрана.
2. Доповідь технічної комісії про встановлення телефонних стійок на дахах міських будівель // Известия Киевской городской думы. – 1885. – № 4. – С. 5-8.
3. Історія телефона в Києві [Електронний ресурс] // Цікавий Київ : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/vjufdo>. – Дата звернення : 14.04.2026. – Назва з екрана.
4. Історія телефонізації Києва [Електронний ресурс] // Електронні вісті : сайт. – Режим доступу : <https://surl.lu/ikgrpp>. – Дата звернення : 14.04.2026. – Назва з екрана.
5. Історія телефонного зв'язку в Україні [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – Режим доступу : <https://ukurier.gov.ua>. – Дата звернення : 14.04.2026. – Назва з екрана.
6. История телефона – длиннорукие барышни, первенство Киева и будки с люстрами [Електронний ресурс] // LG.media : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/ojdaox>. – Дата звернення : 14.04.2026. – Назва з екрана.
7. Киевский телефон – первый в России // Галайба, В. В. Из жизни губернского Киева : по материалам прессы XIX-XX вв. / В. В. Галайба. – Київ : Скай Хорс, 2015. – С. 246-247.
8. Київ на зв'язку: від телефону до смартфона [Електронний ресурс] // ТиКиїв : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/fxsofn>. – Дата публікації : 30.06.2024. – Назва з екрана.
9. Ковалинский В. Будки, правила та станції: як у Києві з'явився телефон [Електронний ресурс] / **Виталий Ковалинский** // Вікенд : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/skygir>. – **Дата публікації : 13.04.2021.** – Назва з екрана.
10. Коли у Києві задзвонив перший телефон [Електронний ресурс] // KyivPastFuture. – Режим доступу : <https://surl.lu/uctouy>. – Дата публікації : 03.01.2020. – Назва з екрана.
11. Миг истории: когда и где в Киеве появились первые телефоны [Електронний ресурс] // Рупор Київщини : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/cc/htocay>. – Дата звернення : 14.04.2026. – Назва з екрана.

12. Міронова І. С. Поштово-телеграфна реформа 1884 р. і Україна / І. С. Міронова // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Серія: Історичні науки. – 2009. – Вип. 87. – С. 24-29.
13. На Хрещатику урочисто відкрили телефонну станцію [Електронний ресурс] // Gazeta.ua : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/udbeoj>. – Назва з екрана.
14. Ніжинська Т. Из жизни гаджетов или история киевских телефонов [Електронний ресурс] / Татьяна Нежинская // BigKyiv : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/wpibbo>. – Дата публікації : 03.04.2019. – Назва з екрана.
15. Нестеренко О. Миг истории: когда и где в Киеве появились первые телефоны [Електронний ресурс] / Олексій Нестеренко // 44.ua : сайт. – Режим доступу : <https://surl.lu/tcxobi>. – Дата публікації : 04.01.2021. – Назва з екрана.
16. Открытие центральной телефонной станции в Киеве: правила пользования и тарифы // Киевлянин. – 1886. – 25 марта (№ 66). – С. 2.
17. Первые киевские телефоны – американские [Електронний ресурс] // Интересный Киев : сайт. – Режим доступу : <https://surl.li/anogoa>. – Дата перегляду : 14.04.2026. – Назва з екрана.
18. Первый день действия телефона на Крещатике : репортаж // Киевлянин. – 1886. – 2 апр. (№ 72). – С. 3.
19. Правила пользования общедоступными телефонами в Киеве // Киевлянин. – 1887. – 14 окт. (№ 221). – С. 2.
20. Протокол № 18: «Об условиях предоставления концессии Международной компании телефонов Белла» // Известия Киевской городской думы. – 1884. – № 10. – С. 14-22.
21. [Різник Ю. М. Процес відкриття та послуги телеграфного і телефонного зв'язку на Правобережжі в імперський період](#) / Ю. М. Різник // Гілея : наук. вісн. – 2016. – Вип. 108. – С. 42-46.
22. Слюдікова Т. Забудова і благоустрій м. Києва в ХІХ-ХХ ст. / Т. Слюдікова // Архіви України. – 2009. – Вип. 3-4. – С. 47-65.
23. У Києві почала працювати перша телефонна станція: історія та фото [Електронний ресурс] / Дмитро Кропивницький // OBOZ.UA : сайт. – Режим доступу : <https://surl.lt/fbvjus>. – Дата перегляду : 14.04.2026. – Назва з екрана.

24. Цього дня у Києві відкрили першу міську телефонну станцію [Електронний ресурс] // Вечірній Київ. – Режим доступу : <https://surl.li/ncuocv>. – Дата перегляду : 14.04.2026. – Назва з екрана.
25. [Шляхов О. Б. Поштово-телеграфний та телефонний зв'язок в Україні в другій половині XIX - на початку XX ст.](#) / О. Б. Шляхов, Т. В. Ковальчук // Проблеми історії України XIX - поч. XX ст. – 2018. – Вип. 28. – С. 203-230.
26. [Рибаков М. О. Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва](#) / М. О. Рибаков. – [Київ] : Кий, 1997. – 370, [4] с.
- Автор детально описує розвиток інфраструктури міста, зокрема поштово-телеграфну контору на Хрещатику, де й розміщувалася перша телефонна станція.*

Всі фото для огляду взяті з відкритих джерел мережі «Інтернет». Обкладинка згенерована за допомогою ШІ.

Список підготували: Денисова С., Своровський А.

Літредактор: Трубайчук О.

Редактор-бібліограф: Гніда Т.

Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування:
вул. Олександра Кониського, 83-85

телефон: (044) 486-01-46, (068) 139-31-41

e-mail: 4bibliograf4@gmail.com

